

برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای برای افراد ناتوان در کراچی پاکستان

نویسندگان: ساجد، جویش و خرم

مترجمان: حسن کریمی / دانشجوی کارشناسی ارشد روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه تهران / دبیر آموزش و پرورش
شهرستان خدابنده

حکیمه محمودی / کارشناس آموزش زبان انگلیسی / دبیر آموزش و پرورش شهرستان خدابنده بخش گرماب

چکیده:

این مطالعه به پژوهش درباره وضعیت برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای برای افراد ناتوان در کراچی پاکستان پرداخته است. اطلاعات لازم به وسیله پرسشنامه ساختاری از ۲۳ مدرسه ویژه واقع در کراچی جمع آوری و نمونه گیری به صورت هدفمند انجام شده است. نتایج این مطالعه نشان می دهد که بیشتر مدارس ویژه، تنها برنامه های آموزش پیش حرفه ای ارائه می کردند و مدارس کمتری دوره های حرفه ای داشتند. دلیل ارائه دوره های پیش حرفه ای این بود که وسایل کمتری به دلیل نبود درخواست های عرضه و تقاضا نیاز بود تا دوره ها برگزار شود. همچنین هیچ برنامه درسی استاندارد برای دوره های حرفه ای ارائه شده در مدارس ویژه وجود نداشت. مدارس ویژه هیچ اطلاعاتی از مکان هایی که دانش آموزان را بعد از ترک مدرسه جذب می کردند، نداشتند. بعضی دانش آموزان شغل هایی در حوزه های مهارتی که آموزش دیده بودند به دست می آوردند، بعضی از آنها هم شغل هایی در حوزه های دیگر کسب می کردند و به بعضی دیگر هم بدون هیچ توجهی درباره مهارتشان گفته می شد "به خانه برو". نتیجه به دست آمده از این پژوهش این بود که هیچ برنامه آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای مؤثری برای افراد ناتوان در کراچی وجود ندارد.

واژه های کلیدی: راهنمایی شغلی، آموزش حرفه ای، مهارت های ارتباطی، دانش آموزان ویژه

مقدمه

پاکستان^۱ (۱۹۸۸). ویژگی اصلی این قانون تثبیت دو درصد سهمیه همه سازمان هایی است که بیش از ۱۰۰ نفر استخدام می کنند. مدارس و آموزشگاه های بسیاری توسط ارگان های دولتی و غیردولتی^۲ تأسیس شده اند که برنامه آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای را برای افراد ناتوان در پاکستان ارائه می دهند. این پژوهش به منظور بررسی وضع برنامه آموزشی پیش حرفه ای و حرفه ای برای افراد ناتوان انجام شده و به دنبال اصلاح برنامه درسی تأکید شده در برنامه آموزشی حرفه ای و همخوانی آن با درخواست های عرضه و تقاضای شغلی می باشد.

روش بررسی

این پژوهش یک پژوهش اکتشافی بود و اطلاعات با کمک پرسشنامه ساختار یافته و به وسیله مصاحبه با مدیران و معلمان باتجربه از ۲۳ مدرسه ویژه شامل ۴ مدرسه نابینا، ۷ مدرسه ناشنوا، ۸ مدرسه کم توان ذهنی و

حدود سال ۱۹۸۰ در پاکستان، تمایل به توان بخشی حرفه ای، آموزش حرفه ای و تعیین شغل برای افراد ناتوان به طور قابل ملاحظه ای افزایش یافت. آموزش برای افراد ناتوان، سهولت آموزش مهارت های حرفه ای، راهنمایی شغلی و مشاوره حرفه ای برای یافتن کار، حمایت های سازمانی و آموزشگاهی همه نیاز بودند تا این روش در مکان های متفاوت، آموزش مهارت های مورد نیاز ۱/۱ میلیون جوان ۱۴ تا ۲۰ سال را فراهم کند.

همکاری مراکز آموزش حرفه ای برای افراد با نیازهای ویژه با اداره آموزش و پرورش و وزارت کار به منظور استخدام و شغل یابی افراد ناتوان در محیط های کاری، مناسب بودند. دولت پاکستان طرحواره های مختلفی را برای توان بخشی معلولان ترویج داد. قانون تسریع به کارگیری افراد ناتوان (استخدام و توان بخشی) در سال ۱۹۸۱ توسط انجمن ملی توان بخشی افراد معلول یک گام نسبتاً مهم توسط دولت پاکستان است (دولت

1. Government of Pakistan

2. Non-Government Organizations (NGOs)

شغلی افراد ناتوان.

یافته ها:

نمونه ای از دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده

در مدارس ویژه: جدول ۱ نشان می دهد که در بیشتر مدارس کراچی (۷۳/۹ درصد)، کار هنری ارائه می شود. در گروه دیگری از مدارس ویژه (۲۱/۷ درصد)، آموزش موسیقی و برای گروهی دیگر نیز آموزش کامپیوتر، قلاب دوزی و گچ کاری (۱۳ درصد) ارائه می شد.

دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده در مدارس

ویژه: جدول ۲، دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده توسط مدارس ویژه را نشان می دهد که اکثریت مدارس ویژه (۶۱ درصد) آموزش حرفه ای فراهم نمی کردند و تنها حدود ۳۹ درصد مدارس به فراهم کردن آموزش حرفه ای می پرداختند.

امکانات مورد نیاز برای ارائه این دوره ها: مطالب

یافت شده در جدول ۳ نشان می دهد که اکثر مدارس کراچی (۴۵ درصد)، با امکانات کمتری که برای هدایت دانش آموزان نیاز بود، این دوره ها را ارائه می دادند. بخش عظیم دیگری از مدارس درخواست های عرضه و تقاضا (۳۳ درصد) را ارائه می کردند.

نمونه هایی از امکانات آموزش حرفه ای در مدارس

ویژه: با بررسی درباره نمونه هایی از امکانات موجود در مدارس، جدول شماره ۴ نشان می دهد که بخش عظیمی از مدارس (۲۱/۷۳ درصد)، چرخ خیاطی، ابزار موسیقی و پخت و پز را دارند.

جذب دانش آموزان بعد از آموزش: جدول ۵

اطلاعاتی درباره به کارگیری دانش آموزان در شغل های مختلف را نشان می دهد، این جدول نشان می دهد که بیشتر دانش آموزان (۱۱/۲۵ درصد) معلم شده اند و گروه بزرگ دیگر هم (۷/۵۰ درصد) در شغل آزاد و نجاری مشغول به کار می باشند.

۴ مدرسه با معلولیت جسمی به عنوان نمونه های هدفمند، جمع آوری شده بودند. پرسشنامه ها از ۵ بخش که دارای ۲۳ آیتم بود تشکیل شده بودند. بخش اول، درباره اطلاعات کلی مدارس ویژه طراحی شده بود. بخش دوم، شامل اطلاعاتی درباره برنامه آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای موجود در برنامه درسی مدارس بود. بخش سوم، اطلاعات به دست آمده درباره اهداف تدریس و امکانات استفاده شده برای آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای دانش آموزان و سهولت ارائه آن ها به دانش آموزان با نیازهای ویژه طراحی شده بود. بخش چهارم، اطلاعاتی از قابل دسترس بودن معلمان حرفه ای آموزش دیده ارائه می داد. بخش پنجم، ارتباط بین آموزش حرفه ای و قراردادهای شغلی دانش آموزان ویژه را مشخص می کرد. پرسشنامه ها از سوالات باز پاسخ و همچنین از سوالات بسته پاسخ برای جمع آوری اطلاعات عمیق استفاده شده بود. فرضیه ها از طریق ضریب درصدی و روش خی دو مورد بررسی قرار گرفتند.

اهداف پژوهش:

- ✓ یافتن آموزش ساده و قابل دسترس پیش حرفه ای و حرفه ای در مراکز یا مدارس آموزش ویژه دولتی و غیردولتی در کراچی.
- ✓ یافتن دوره های ارائه شده توسط مدارس ویژه برای برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای.
- ✓ کشف تناسب بین درخواست های عرضه، تقاضا و آموزش حرفه ای موجود برای افراد ناتوان.
- ✓ مشاهده امکانات استفاده شده برای آموزش حرفه ای در مدارس ویژه و سایر مشاوره های ارائه شده توسط مدارس ویژه برای برآوردن نیازهای این دانش آموزان.
- ✓ یافتن قابل دسترس بودن معلمان حرفه ای آموزش دیده در مدارس ویژه کراچی.
- ✓ بررسی هماهنگی آموزش حرفه ای با نیازهای

جدول ۱: نمونه ای از دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده در مدارس

نوع آموزش	نمره	کمتر از ۲۳ درصد	نوع آموزش	نمره	کمتر از ۲۳ درصد
خیاطی	۳	۱۳/۰	گچ کاری	۳	۱۳/۰
سفالگری	۱	۴/۴	کار هنری	۱۷	۷۳/۹
تلفن چی	۱	۴/۴	آرایشگری	۱	۴/۴
تایپست	۴	۱۷/۴	بسته بندی	۲	۸/۷
کامپیوتر	۳	۱۳/۰	آشپزی	۱	۴/۴
کار با چوب	۱	۴/۴	حسابداری	۱	۴/۴
کار با سرامیک	۲	۸/۷	باغبانی	۲	۸/۷
درخت کاری	۲	۸/۷	ساخت اسباب بازی	۱	۴/۴
صحافی	۲	۸/۷	قلاب دوزی	۳	۱۳/۰
بلوک زنی	۲	۸/۷	بافندگی	۱	۴/۴
کار با چرم	۱	۴/۴	کش بافی	۲	۸/۷
الکتریکی	۲	۸/۷	موسیقی	۵	۲۱/۷
مکانیکی	۲	۸/۷			

جدول ۲: تدارک آموزش حرفه ای توسط مدارس

ابزار و وسایل	نمره	درصد
آموزش حرفه ای فراهم شده در مدارس	۹	۳۹
آموزش حرفه ای فراهم نشده در مدارس	۱۴	۶۱
کل	۲۳	۱۰۰

جدول ۳: امکانات مورد نیاز برای آموزش حرفه ای

پاسخ	نمره	درصد
درخواست عرضه و تقاضا	۳	۳۳
امکانات مورد نیاز کم برای هدایت دوره ها	۴	۴۵
معلمان حرفه ای که به راحتی برای این دوره ها قابل دسترس اند	۱	۱۱
آموزش حرفه ای ضروری برای کودکان با نیازهای ویژه	۱	۱۱
کل	۹	۱۰۰

جدول ۴: امکانات موجود برای آموزش حرفه ای در مدارس

امکانات	نمره	درصد	امکانات	نمره	درصد
چرخ خیاطی	۵	۲۱/۷۳	وسایل نوشتاری	۴	۱۷/۳۹
تایپست	۴	۱۷/۳۹	زغال سنگ	۴	۱۷/۳۹
کامپیوتر	۳	۱۳/۰۴	چرتکه	۴	۱۷/۳۹
ماشین کشفافی	۳	۱۳/۰۴	ابزار کار با چرم	۱	۴/۳۵
ابزار کار با چوب	۲	۸/۶۹	ابزار بلوک زنی	۳	۱۳/۰۴
ماشین بسته بندی	۲	۸/۶۹	ابزار پخت و پز	۵	۲۱/۷۳
ابزار صحافی	۲	۸/۶۹	تجهیزات جوشکاری	۲	۸/۶۹
ماشین جوشکاری	۴	۱۷/۳۹	ماشین تراش	۲	۸/۶۹
ابزار موسیقی	۵	۲۱/۷۳	ماشین بافندگی	۱	۴/۳۵
تلویزیون	۲	۸/۶۹	ابزار باغبانی	۲	۸/۶۹
رادیو و ضبط صوت	۲	۸/۶۹	سرویس آشپزخانه	۱	۴/۳۵
ابزار ناینبایی	۴	۱۷/۳۹			

جدول ۵: جذب دانش آموزان بعد از فارغ التحصیلی

شغل	نمره	درصد	شغل	نمره	درصد
تبلیغات	۵	۶/۲۵	خطوط هوایی بین المللی پاکستان	۱	۲/۵۰
تجارت	۵	۶/۲۵	شغل آزاد	۶	۷/۵
نجاری	۶	۷/۵	مغازه دار	۴	۵/۰۰
اپراتور کامپیوتر	۲	۲/۵۰	خیاطی	۵	۶/۲۵
مکانیکی	۲	۲/۵۰	آموزگار	۹	۱۱/۲۵
طراح لباس	۳	۳/۷۵	دبیر ارتش	۲	۲/۵۰
صنایع دستی	۵	۶/۲۵	تکنسین	۴	۵/۰۰
بیمارستان	۳	۳/۷۵	تلفن چی	۲	۲/۵۰
مدیریت	۱	۲/۵۰	تجارت	۱	۲/۵۰
شرکت چند ملیتی	۳	۳/۷۵	بافندگی	۳	۳/۷۵
معاون اداره	۳	۳/۷۵			
موسیقی دان	۴	۵/۰۰			
کل				۸۰	۱۰۰

بحث:

دوره‌های حرفه‌ای با آمیختگی موضوعات علمی فراهم می‌کنند. آموزش پیش حرفه‌ای شامل رشد مهارت‌های حرکتی ریز، مهارت‌های حرکتی درشت، هماهنگی چشم و دست، مهارت‌های پیش از نوشتن، مهارت‌های پیش از

به طور کلی در تمامی پژوهش‌ها مشاهده می‌شود که بیشتر مدارس و مؤسسات ویژه تنها برنامه‌های آموزش پیش حرفه‌ای ارائه می‌دهند و تعداد خیلی محدودی

حساب کردن) و مهارت های اساسی زندگی برای یک بزرگسال بود (تای هاو^۲، ۲۰۰۴). بعضی پژوهش های دیگر نشان داد که آموزش حرفه ای فراهم شده در بعضی کشورها، برای مثال اداره آموزش و استخدام افراد ناتوان در ایالت ماریتیوس^۳، دوره های تلفن چی، مهارت های کامپیوتر، کار با چوب، کار با چرم، باغبانی، طراح لباس، صنایع دستی، جواهرات، طراحی مو، مکانیک و الکترونیک ارائه می دادند.

در آمریکا مدارس بسیاری دستورالعمل هایی در حوزه سرامیک، ورق فلزی، کارخانه ذوب، جوشکاری، مکانیکی، صافکاری و نقاشی ماشین، سرویس غذا، تعمیرات لوازم خانه، مهارت های شغلی آزاد و دیگر حوزه های حرفه ای را فراهم می کنند (برولین^۴، ۱۹۸۲). بسیاری از مدارس در برنامه ی درسی خود حوزه های آموزش حرفه ای، زندگی مستقل، سرگرمی و علمی را باهم مخلوط می کنند که هر شخصی می تواند کاملاً در اجتماع برای شغل یابی آماده شود (برولین، ۱۹۸۲).

این پژوهش نشان می دهد در حالی که در پاکستان دوره هایی با نام های مشابه در چند مدرسه ارائه می شود اما هیچ برنامه ی درسی استاندارد وجود ندارد. کمبود برنامه درسی استاندارد با این حقایق که سطح دوره های آموزشی نسبتاً پایین است و دانش آموزان به اندازه کافی برای کاری که آنها برای استخدام نیاز خواهند داشت آماده نمی شوند، ترکیب شده اند. در اکثر مدارس که این دوره ها ارائه می شود، توسط مراکز فنی و حرفه ای مورد تأیید نمی باشد، از این رو کیفیت و استاندارد برنامه درسی آنها شک برانگیز است. در خط مشی آموزش جدید پاکستان (دولت پاکستان، ۲۰۰۲)، اشاره شده که برنامه درسی آموزش حرفه ای به طور کامل در ارتباط با بخش صنعت و اقتصاد بازمینی خواهد شد. همچنین در آموزش

خواندن، مهارت های ریاضی، مهارت های اجتماعی و مهارت های ارتباطی می باشد. فعالیت هایی مانند نقاشی کردن، بریدن، نخ کردن مهره ها و ... در برنامه درسی پیش حرفه ای برای رشد مهارت های حرکتی ریز گنجانده شده بودند. فعالیت هایی برای یادگیری محتوای اعداد، شمارش اعداد، حجم و صدا در برنامه درسی برای رشد مهارت های ریاضی قرار داده شده بودند. به همین نحو برای توسعه مهارت های اجتماعی، مهارت های ارتباطی شامل زبان بیانی و زبان دریافتی تقویت می شدند. همچنین مشاهده گردید که بعضی از فعالیت ها برای رشد حوزه های متفاوت مهارت های حرکتی ریز به طور معمول در زمان های مشابه برای رشد مهارت های پیش از نوشتن هم مورد استفاده قرار می گرفتند.

در مدارس کم توان ذهنی تأکید بر روی آموزش پیش حرفه ای بود، در حالی که کار هنری، صحافی، بلوک زنی و باغبانی به عنوان موضوعات حرفه ای به دانش آموزان عرضه می شد. در مدارس با آسیب شنوایی کار هنری، تایپ کردن، کامپیوتر، قلاب دوزی، خیاطی و گچ کاری به عنوان یک موضوع حرفه ای معمول بود. در مدارس با آسیب بینایی روند تدریس موسیقی، آموزش تلفن چی و آموزش کار با عصا در جریان بود. در مدارس با معلولیت جسمی مهارت های الکتریکی، مکانیکی و بافندگی بیشتر ارائه می شد.

پژوهش انجام شده توسط پژوهشگران پاکستانی، نتایج مشابهی را نشان داد که آموزش حرفه ای در بیشتر مدارس در اصل همان آموزش پیش حرفه ای است (خاتون^۱، ۲۰۰۳). یک موقعیت مشابه مشاهده شده در تجربیات سایر کشورها مانند تایوان، مشخص شد که بیشتر برنامه های درسی مؤسسات آموزشی بزرگسالان از برنامه های درسی معمول دانش آموزان ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان براساس مهارت های سه گانه (خواندن، نوشتن و

2 . Tai-Haw

3 . Board in Mauritius

4 . Brolin

1 . Khatoon

مؤسسات آموزش کامپیوتر شناخته شده باشد، کافی نبود. در بیشتر مدارس وسایل آموزشی موجود بودند ولی مطابق با شرایط دانش آموز با نیازهای ویژه نبودند. مثلاً، کامپیوتر موجود بود اما استفاده از اینترنت مشاهده نمی شد. هر چند امکاناتی در مدارس بود اما استفاده صحیح از آنها ضمانتی نداشت.

در پاکستان به عنوان یک کشور در حال توسعه، مشکل دیگر، کمبود کادر حرفه ای در مدارس است. این پژوهش نشان می دهد که اکثر مدارس، معلمان حرفه ای آموزش دیده ندارند و تعداد محدودی از آنها گواهینامه یا مدرک مربیگری دارند. همچنین در یک پژوهش انجام شده توسط شاه^۲ (۲۰۰۳)، اشاره می شود که معلمان با سیستم آموزشی موجود در پاکستان سازگار نیستند و آنها معمولاً براساس توانایی خودشان آموزش می دهند. یک موقعیت مشابه را می توان در حوزه اطلاعات و فن آوری ارتباطات^۳ مشاهده کرد که تقریباً هیچ کابلی وجود نداشت و اگر هم وجود داشت، متصل به اینترنت نبود تا با استفاده از منابع دیگر فضای مجازی ساختار درون کلاس را به سمت یکپارچه سازی هدایت کند (بارولین، ۱۹۸۲).

یک موقعیت مشابه در آمریکا، که یک کشور پیشرفته محسوب می شود، مشاهده شده است. بارولین (۱۹۸۲) اشاره می کند که در مدارس ویژه حضور روان شناسان، درمانگرهای حرفه ای، مشاوران حرفه ای، گفتار درمان ها و نمایندگان برنامه درسی منظم، اغلب با تعداد محدودی مواجه می باشد (دایلی داو،^۴ ۲۰۰۳).

بعد از ترک مدرسه، بعضی از دانش آموزان شغلی در حوزه مهارتی که آنها آموزش دیده اند، به دست آوردند. بعضی دیگر شغل هایی در سایر حوزه ها کسب کردند و بعضی دیگر هم بدون توجه به مهارت هایشان گفته

جدید اشاره شده که ۳۰۵ مؤسسه آموزش حرفه ای دیگر بازگشایی می شود.

در این مطالعه مشخص شد که بیشتر، دوره های آموزش حرفه ای ارائه می شدند که معلمان حرفه ای برای هدایت این دوره ها به راحتی قابل دسترس بوده و منابع کمتری برای هدایت این دوره ها مورد نیاز باشد. همچنین یکی از مدارس بیان کرد که کار با عصا به عنوان موضوع حرفه ای برای رشد حرکتی فرد نابینا بوده و برای شغل یابی یا اهداف حرفه ای نیست. جالب تر این است که بیشتر مدارس به جای آن که مهارت هایی را که مددجویان نشان را در شغل یابی کمک کند آموزش دهند، به آموزش مهارت های خاصی که امکانات و مربی آن را دارند می پردازند. هارپر و مام^۱ (۱۹۹۲) همچنین نشان دادند که موقعیت مشابه در آسیا و آفریقا فراهم شده است. بسیاری از مؤسسات آموزش حرفه ای مشغول آموزش دادن مهارت هایی هستند که درخواست های محدودی دارد یا اصلاً درخواستی ندارد. افراد عادی که در این مؤسسات آموزش دیده اند حتی کمتر از افراد عادی دیگر احتمال یافتن یک شغل و یا شروع موفقیت آمیز آن را دارند.

مدت زمان استمرار آموزش حرفه ای در مدارس بیش از یک سال بود. وقتی از طرف پژوهشگر درخواست شد که به مدت یک هفته آموزش حرفه ای را ارائه دهند، دریافت شد که بیشتر مدارس ۱ تا ۵ ساعت در طول یک هفته زمان صرف می کنند. بنابراین ما می توانیم بگوییم که حداقل ۱۶۰ ساعت برای یک سال به دانش آموزان آموزش حرفه ای از طرف مدارس ارائه می شد. این مدت زمان برای تسلط بر روی مهارت های مورد نیاز انجام کار و تقویت توانایی بدنی افراد کافی نمی باشد. آموزش کامپیوتر ارائه شده در بیشتر مدارس برای داشتن تسلط دانش آموزان بر روی مهارت ها و همچنین مربی که توسط

2. Shah

3. Information and Communication Technology (ICT)

4. Daily Dawn

1. Harper & Momm

موارد برای نیازهای عرضه و تقاضا کافی نبودند. البته مدت دوره های حرفه ای هم برای تسلط به مهارت های مورد نیاز شغلی و یا تقویت توانایی های بدنی کافی نبودند.

• برخی از مدارس سیستم سالانه سنجش داشتند، اما تعداد زیادی از مدارس هیچ سیستم سنجشی در اختیار نداشتند. البته بیشتر مدارس از انواع مختلف سیستم های سنجش مانند؛ ماهانه، سه ماهه، شش ماهه و سالانه استفاده می کردند.

• به خاطر حضور کوتاه معلمان در مدرسه، ارتباط معلم و دانش آموز حدود ۱:۱۵ دقیقه بود که موقعیت ایده آلی به حساب نمی آمد.

• ابزار آموزشی در بیشتر مدارس وجود داشت اما برای رفع نیاز دانش آموزان کافی نبود و استفاده درستی از آنها به خاطر در دسترس نبودن معلمان آموزش دیده نمی شد.

• همه مدارس از وجود، گفتاردرمانگر، روان شناس، مشاور و روان پزشک برخوردار نبودند.

• کمبود معلمان حرفه ای آموزش دیده به خاطر ناکافی بودن سهولت آموزش معلمان بود.

• مدارس ویژه هیچ اطلاعاتی درباره مکان های شغلی دانش آموزان سابقشان نداشتند. در حالی که بیشتر دانش آموزان با نیازهای ویژه نتوانسته بودند شغلی متناسب با رشته تحصیلی خود را به دست آورند بعضی از آنها در همان مدارس خود مشغول به کار می شدند و بعضی از دانش آموزان هم در شغل های خانوادگی خود مشغول می بودند.

می شد " به خانه برو". در مدارس هیچ اطلاعاتی درباره مکان های شغلی دانش آموزان وجود نداشت. بنابراین اظهار نظر درباره مدت کاری هر دانش آموز ممکن نبود. یک روزنامه محلی بیان کرد که "آموزشی که کودکان با نیازهای ویژه دریافت می کنند در واقع رشد مهارت ها و تشخیص موقعیت های حرفه ای است که کودکان معلول براساس آنها بتوانند زندگی کنند بدون اینکه به دیگران وابسته باشند" (شاه، ۲۰۰۳).

به خاطر وجود سازمان های کار و ابتکار عمل دولت در سال ۱۹۸۰، قوانین آموزشی برای کودکان با نیازهای ویژه در حال افزایش است، اما هنوز تعداد بسیاری از افراد ناتوان نیازمند دریافت مشاوره های آموزشی و حرفه ای می باشند. همچنین در پژوهش انجام شده توسط شاه (۲۰۰۳)، اشاره شده که مؤسسات آموزشی ویژه، تنها نیاز ۱۹ درصد مدارس دانش آموزان با نیازهای ویژه، ۲۲ درصد از کل جمعیت نابینایان، ۲۸ درصد ناشنوایان، ۱۵ درصد معلولان جسمی، ۱۳ درصد کم توانان ذهنی و ۲۲ درصد افراد چند معلولیتی را برآورده می کنند.

نتیجه گیری:

• بیشتر مدارس ویژه تنها برنامه های آموزش پیش حرفه ای را ارائه می کنند.

• هیچ برنامه درسی استناداردی وجود ندارد و تنها آن دسته از مهارت های حرفه ای آموزش داده می شوند که برای معلمان حرفه ای قابل دسترس بودند و منابع کمتری برای آموزش آنها مورد نیاز بود که هیچ کدام از این

منبع:

Shahida Sajjad, Muhammad Farooq Joubish and Muhammad Ashraf Khurram (2010). Pre-Vocational and Vocational Training Programs for the Persons with Disabilities in Karachi, Pakistan. *Middle-East Journal of Scientific Research* 5 (6): 535-540.